כב: הקורא עומד פרק שלישי מגילה

ושאין בהן ביטול מלאכה כגון ראש חדש קורין ארבעה. וקשיא להא דפרק אין דורשין (דף יח. ושם) אמרינן דאם חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה וי"ל דודאי מותר הוא בעשיית מלאכה לאנשים אבל נשים אסורות במלאכה לפי שלא פרקו זמיהן במעשה העגל[1]:

ולרב אשי מתני' מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא בו' רבי יוסי אומר לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. וא"ת דלמא ר' יוסי היא והכי קאמר לעולם קורין שלשה והרביעי דהוי מפטיר אחד ולא כעי למימר אחד מן השלשה וי"ל דכי היכי דלא"ק ליכא למימר מפטיר אחד דהיינו רביעי דהא (ב)הוא ממעט בט' באב שהוא בשלישי וברביעי יותר משני וה' דעלמא וא"כ מסתמא לא יתמיד בט' באב שהוא בג' וה' לקרות לעולם להפטיר הכי נמי לר' יוסי הוי המפטיר אחד מן השלשה שקראו: **ואיבעית** אימא רב פישוט ידים ורגלים הוא דעבר כדעולא. וקשה וכי לא היה יודע (ג)דמצי לשנויי הכי וכי ס"ד מעיקרא שיהא אסור בלא פישוט ידים ורגלים וי"ל דמעיקרא אסר ליה מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים ובסוף קאמר ואיבעית אימא אין אסור מדרבנן ורב פישוט ידים ורגלים הוא דעביד דאסור מן התורה ומיהו קשה לגירסא קמא דאסור מדרבנן בלא פישוט ידים ורגלים יש לתמוה על כמי כנסיות שלנו שיש בהן לפסה היאך נופל שלח לבור על פניו וגרלאה לי דמצלי אצלויי ובהכי שרי והכי נמי משמע בסמוך דמייתי ההיא דפרק אין עומדין (ברכות (דף לד: ושם) דחזיון להו לאחי ורבא דמצלי אצלויי

כן פירש רב האי גאון:

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. כירושלמי מפרש היכא שמתפלל בשביל הצבור אבל ביו לבין עצמו שפיר דמי:

קידה על אפים. לא מכח הקרא הוא מפיק לה דהא כתיב נמי (ישעיה מט) אפיס ארץ ישתחוו לך אלא הכי נמיר ליה מרביה (ד)דגבי לשון קידה שייך אפיס: הני

אלעזר דאמר רבי אלעזר [1]אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון דכתיב [2]ויאמר ה' אל יהושע קום לך [וגו'] תנו רבנן (ה)[3]קידה על אפים שנאמר [3]ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן הוא אומר [4]מכרוע על ברכיו השתחואה זו פישוט ידים ורגלים שנאמר [5]הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה [6]לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע והא קא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי הא והא גרמא ליה [7]אמר רב חייא בר אבין חזינא להו לאבי

ורבא

מיפק לא נפקי ת"ש זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ותשעה באב [8]קורין ג' ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ד' שמע מינה אמר רב אשי והא אנן לא תנן הכי זה הכלל כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה לאתויי מאי לאו לאתויי תענית ציבור ותשעה באב ולרב אשי מתניתין מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא [9]חל להיות בשני ובחמישי קורין ג' ומפטיר אחד בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד רבי יוסי אומר לעולם קורין ג' ומפטיר אחד ואלא קשיא זה הכלל לא לאתויי ראש חודש ומועד הא בהדיא קתני לה בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה סימנא בעלמא יהיב דלא תימא יו"ט וחולו של מועד כי הדדי נינהו אלא [10]נקוט האי כללא בידך כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא הלכך [2]בר"ח ומועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביוה"כ דענוש כרת ששה שבת דאיכא איסור סקילה שבעה גופא רב איקלע לבבל בתענית צבור קם קרא בספרא פתח בריך רחם ולא בריך נפול כולי עלמא אאנפייהו ורב לא נפל על אנפיה מ"ט רב לא נפיל על אפיה [3]רצפה של אבנים היתה ותניא [1]ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה עליה אי אתה משתחוה בארצכם [2]אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש כדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד אי הכי מאי איריא רב אפילו כולהו נמי קמיה דרב הואי וליזיל לגבי ציבורא ולינפול על אפיה לא בעי למיטרח ציבורא ואיבעית אימא רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד וכדעולא דאמר עולא [4]לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים בלבד וליפיל על אפיה ולא ליעביד פישוט ידים ורגלים לא משני ממנהגיה ואיבעית אימא [5]אדם חשוב שאני [6]כדרבי

וחזקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מסייעות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נגלע בבוקא דלתמא: **הטיח דבריס כלפי מעלה.** במסכת תענית(ז) עלית למרום ואין אתה משגיח על כניך: **הא והא גרמא ליה.** לפי שהטיח נתקלקל בשעת הסכנה: דמצלי

מיפק לא נפקי. הלכך לפניה בריך גזירה משום הנכנסין כדאמרינן לעיל לאחריה לא בריך דלא חיים ליוצאין: **זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם.** כמה שהן מאחרין בבית הכנסת: **כגון תענית לצבור.** שמותר במלאכה. רוב תענית לצבור מותרין במלאכה חוץ משל גשמים אמצעיים ואחרונים: **ושאין בו.** נמי מותר במלאכה אלא שנהגו: **ראשי חדשים.** אין בו ביטול מלאכה כל כך שאין הנשים עושות מלאכה בהן והכי נמי אמרינן במס' ראש השנה (ד' כג.) גבי משואות משום ביטול מלאכה לעם שני ימים. ושמעתי מפי מורי הזקן ז"ל שיתנה להם מלוה זו בשביל שלא פירקו זמיהן בעגל (תוספת. ואמי מלאתי בפרק מ"ה דבריתא דרבי אליעזר שמעו הנשים ולא רצו ליתן זמיהן לבעליהן אלא אמרו להן אתם רוצים לעשות פסל ומסכה שאין בו כח להגיל ותמן הקב"ה שכרן של נשים בעולם הזה שיהו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים ולעוה"ב הן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים שנאמר(ח) מתחדש כנשר נעורייכי ע"כ) ומקרא מסייעו דכתיב אשר נשתרת שם ביום המעשה (שמואל א כ) ותרגם יונתן ביומא דחולא והתם נמי גבי ר"ח קאי דקאמר ליה מחר חודש וקרי ליה לערב ר"ח יום המעשה אלמא ראש חדש לאו יום המעשה הוא. ומועד נמי לאו ביטול מלאכה לעם שהרי אין לבית הכנסת יותר מימות החול לפי שאין עושין בו מלאכה אלא בדבר האבד: **ורב אשי.** דאמר זה הכלל דמתני' לאתויי נמי תשעה באב דאית ביה מוסף תפלת ענו: **מפני מי כו' אל להיות כו'.** גבי תשעה באב תניא לה בשמעתא בתרייתא דמס' תענית: **קורא אחד ומפטיר אחד.** הקורא הוא הוי המפטיר: **סימנא בעלמא.** הא דהדר נקיט ליה בזה הכלל סימנא יהיב לן כו': **כל דטפי מילתא מחבריה.** כל יום העולה דבר מחבירו: **לא אסרה תורה.** בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפה אבנים בבהכ"נ דוגמת של מקדש: **לא בעי מטרח לבורא.** שאם יבא יעמדו מפניו: **פישוט ידים ורגלים.** כשהיה נופל על פניו ושאר הצבור לא היו עושין כן: **לא מצי.** לא היה רואה לשנות ממנהגו: **ואיבעית אימא.** לא היה רגיל ליפול על פניו (ט) כלומר שהיה אדם חשוב ואינו נופל על פניו: **אלא"כ נענה.** כלומר אלא"כ בעות במעשיו שהוא נענה בתפלתו: **למה זה אתה נופל על פניך.** אלמא אין לו לעשות: **קידה.** האמורה בכל מקום איה אלא על אפים: **אחרה.** משמע כולו שטוח אחרה: **אחוי קידה.** נוענ גודליו ונשען עליהם ושוחה עד שנשק את הרצפה

עין משפט נר מצוה

לא א מי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה עה טור א"ח סי' תקעט וסי' תקעט:

לב ב מי' שם (טור א"ח סימן תקעט):

לג ג מי' פ"ו מהלכות ע"ז הלכה ו ופ"ה מהל' תפלה הלכה יד טוש"ע א"ח סי' קלא סעיף ח:

לד ד ה מי' פ"ה מהל' תפלה הלכה יד ופ"ו מהלכות ע"ז הלכה ז:

לה ו מי' פ"ה מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קלא סעיף ח:

ז (מי' שם הלכה יג):

תורה אור השלם

1. לא תעשו לכם אלילם ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה כי אני יי אלהיכם:

ויקרא כו א

2. ויאמר יי אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך:

יהושע ז י

3. ותקד בת שבע אפים ארץ ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם:

מלכים א א לא

4. ויהי ככלות שלמה להתפלל אל יי את כל התפלה והתחנה הזאת קם מלפני מזבח יי מברך על ברכיו וכפיו פרשות השמים:

מלכים א ח נד

5. ויספר אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה:

בראשית לז י

רבינו חננאל

מתני' ביום טוב חמישה וביום הכפורים ששה כו'. ואסיקנא נקוט האי כללא בידך כל דטפי מילתא מחבריה טפי בה גברא יתירא. בראשי חדשים ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה. ביום טוב דאסור בעשיית מלאכה חמשה. ביום הכפורים דענוש כרת ששה. בשבת דאיסור סקילה שבעה. גופא רב איקלע לתענית ציבור קם קרא בספרא במקום כהן דאפילו רבי ורבבי כהני חשיבי מיכף הוו כייפי ליה. ושמואל דהוא כהן לא הוה התם. פתח בריך. חתים לא בריך. נפול בולי עלמא אאפייהו ורב לא נפל. משום דרצפה של אבנים הוות קמיה. דתניא ואבן משכית לא תתנו בארצכם. פי' רצפה כדכתיב על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת. וכדתנינן עמוד והפג על רצפה. וברצפה של אבני

מסורת הש"ס

ט) תענית כט:. כ) [שבת קמז. יש"נ], ג) [שבת נא. וש"נ], ד) תענית יד:. ה) ברכות לד:. שבועות מז:. ו) תענית כה. סוכה נב., ז) [ברכות לד: ע"ש], ח) [הכלים קכ], עז) [דף כה.], י) [וע"ע תוס' חגיגה יח. ד"ה ר"ח ותוס' ר"ה כג. ד"ה משום ותוס' שבת כד. ד"ה לו דלמא].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיבעית אימא וכו' על פניו כלל שהיה אדם: (ב) תוס' ד"ה ולרב אשי וכו' דהא הוה ממעט בט' באב באב שהוא חל בשלישי וברביעי: (ג) ד"ה ואיבעית אימא וכו' לא היה יודע דבעי לשנויי: (ד) ד"ה קידה וכו' נמיר ליה מרביה ולא מייתי קרא אלא דגבי לשון קידה:

מוסף רש"י

קורין שלשה ומפטיר אחד. מלאתן שלשה אמרין מפטיר משום שאין מוסיפין בתול יותר מג' אנשים ולא כר"ח על ד', שאין לנו להוסיף אלא בשבת וביו"ט, ולפיכך קורין ג' דזמן ספר תורה הוא ובלאו הכי הוו קרו שלשה, שהוא מתקנת עזרא לקרות בשני וחמישי הן עלו וישראל (תענית כט:). קורא אחד ומפטיר אחד. מחד קורא יהא עצמו המפטיר (שם). אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. לנוחת עצמו כפני הצבור, שאם לא יענה יתרפיהו, כך שמעתי, אלא אם כן יודעין בו שהוא חשוב ביותר שאמר לו הקב"ה קום לך למה זה אתה נופל על פניך (תענית יד:). להשתחות לך ארצה. לשון משמעה (ברכות לד:). לשון שיעות (שבועות מז:). לוי אחוי קידה. נופל שני גודליו כארץ ושוחה ונשען את הרצפה (תענית כה:). ואיטלע. נעשה מיגר לפי שבשוקף גופו מגליו ואינו נשען על ידיו נחקקה לחתוף גופו למעלה נמצא כל אומנם שקופתו על מתניו (סוכה נ:). יטיח. יחרוק, לשון (בראשית כח) כמטמר קשה (שם). הטיח דברים. כמס' תענית (כה.) עלית ויצאת לך כמרום ואי אתה משגיח על כעס (שבת שם). הא והא גרמה ליה. הטיח נגרם לו שנגלע בקדקד (תענית כה:). נענע בתפלתו דברים ונענע בשעת המאורע כדאמרינן במסכת שבת (לב.) נפל תורא מחד לבמיא (סוכה נ:).